

ศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อและพิธีกรรมเรื่องพญานาคในพระพุทธศาสนา
เถรวาทที่มีความสัมพันธ์กับองค์พระธาตุพนม

An Analysis of Beliefs and Rituals on the Serpent in Theravada Buddhism
Related to Phra That Phanom

พระปลัดพจนทพล ฐานสมบุญโน (ยুবลเลิศ)¹, พระมหามิตร ฐิตปัญโญ²
และ พระโสภณพัฒน์บัณฑิต³

Phraphalad Pojthapon Thanasompunno (Yubonlerd)¹, Phramaha Mit Thitapanyo²
and PhraSophonphatthanabandit³

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น^{1, 2, 3}

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khonkaen Campus, Thailand^{1, 2, 3}

E-mail: ctpser@gmail.com

Received February 22, 2021; Revised April 20, 2021; Accepted July 5, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาพญานาคในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท 2) ศึกษาประวัติพญานาค พันธนาการ และความสัมพันธ์กับองค์พระธาตุพนม 3) ศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อและพิธีกรรมเรื่องพญานาคที่มีความสัมพันธ์กับองค์พระธาตุพนม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ แล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า

พญานาคในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า ในพระไตรปิฎกนั้นกล่าวถึงประเภทพญานาคไว้ 2 ประเภท บนบกและในน้ำ ลักษณะของนาคว่าเป็นสัตว์จำพวกเดียวกันกับงูหรือพวก อูรคา ผู้เลื้อยไปด้วย ออก แต่มีความพิเศษกว่างูทั้งหลาย เพราะเป็นสัตว์ที่มีฤทธิ์เดชแตกต่างจากงูโดยทั่วไป นาคบางจำพวกสามารถจำแลงกายในรูปของมนุษย์และสัตว์อื่นได้

ประวัติพญานาค พันธนาการ และความสัมพันธ์กับองค์พระธาตุพนม พบว่า พญานาค ทั้ง 7 ได้รับบัญชาจากพระอินทราธิราชเจ้าให้มารักษาราชอุรังคธาตุ เพราะพวกเทพยดาที่รักษาราชอุรังคธาตุพญานาคอยู่ก่อน นิสัยไม่ดี อาศัยกินสินบนและเครื่องเซ่นไหว้ของชาวบ้าน พญานาค ทั้ง 7 ตน ไม่ต้องการพวกอามิสสินบนจางวางวัลของเซ่นไหว้ใด ๆ ทั้งนั้น ขอแต่น้ำบูชาถวายเดียวก็พอใจ และจะอยู่รักษาราชอุรังคธาตุพญานาคไปจนกว่าจะหมดสิ้นศาสนาของพระสมณะโคตม

ความเชื่อและพิธีกรรมเรื่องพญานาคที่มีความสัมพันธ์กับองค์พระธาตุพนม พบว่า พระธาตุพนมเป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชน ทั้ง ๒ ฝ่าย และเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ พวกเขามีความเชื่อว่าพญานาคยังเฝ้า

ปกปักรักษาองค์พระธาตุพนมมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ค่อยอำนวยความสะดวกและให้โชคลกับผู้มากราบไหว้บูชา ทำให้เกิดความศรัทธาในของพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ: ความเชื่อ; พิธีกรรมเรื่องพญานาค; ความสัมพันธ์กับพระธาตุพนม

ABSTRACT

The objectives of this study were: 1) to study the Phaya-Naga (serpent-like creatures) in Theravada Buddhist scriptures; 2) to study the history of Phaya-Naga called 'Pandhanakān' and its relationship with Phra That Phanom Stupa; 3) to analyze the beliefs and rituals of Phaya-Naga in relations to Phra That Phanom Stupa. This study was carried out by means of the qualitative research methodology, And analyze the data by The descriptive method. The research results were as follows:

Phaya-Naga in Theravada Buddhist scriptures: in the Tipitaka mentions the two types of Phaya-Naga, on land and in the water. The nature of Phaya-Naga is the same type of serpent or 'Uragā' or animal that crawls with their breasts. It is more special than all snakes as it is a powerful animal different. Some types of Phaya-Naga can be transformed in the form of humans and other animals.

The history of Phaya-Naga called 'Pandhanakān' and its relationship with Phra That Phanom Stupa: the seven Phaya-Nagas were commanded by Phra Intharathirat-Chao to protect the Urangkhatat (Chest Relics of the Buddha) because the gods who kept the Phra That Phanom Stupa before, had bad habits like taking bribes and sacrifices of the villagers. The seven Phaya-Nagas did not want any bribes or reward of any sacrifice but only a cup of water and then they will stay and protect Phra That Phanom Stupa until the end of religion of the Buddha.

The beliefs and rituals of Phaya-Naga in relations to Phra That Phanom Stupa: Phra That Phanom is the spiritual center of Buddhists and it is a spiritual refuge. They believe that Phaya-Naga has been guarding Phra That Phanom Stupa from the past to the present and also give blessing to the worshipers which raises faith in Buddhism.

Keywords: Beliefs; Rituals of The Serpent; Relationship with Phra That Phanom

บทนำ

มนุษย์ทุกคนที่เกิดมานั้นล้วนต่างก็มีคติความเชื่อและความศรัทธาในอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ถึงแม้ว่าจะยังไม่รู้ว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้นคืออะไร แต่ทุกคนเชื่อว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่มอำนาจ สามารถให้คุณและให้โทษแก่มนุษย์ทุกคนได้ มนุษย์มีคติความเชื่อและความศรัทธา ตามหลักของแต่ละศาสนาสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ ตามเผ่าพันธุ์ที่สืบเชื้อสายกันมา และมักจะเชื่อว่าสิ่งที่ตนเองศรัทธานั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้อง จากความเชื่อและความศรัทธาเหล่านั้น เป็นเหตุให้มนุษย์ตกหลุมพรางสู่ความมืดมน โง่เขลา และมมมาย จนกระทั่งสติปัญญาที่มีอยู่นั้นไม่สามารถที่จะใช้พิจารณาเพื่อให้เกิดความถูกต้อง ตามความเป็นจริง ซึ่งต่างจากพระพุทธเจ้าที่ทรงสอนให้มนุษย์ใช้ศรัทธาประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องกำกับในเรื่องความเชื่อ โดยยึดหลักกาลามสูตรดังปรากฏในเกสปุตติสูตรว่า อย่าปลงใจเชื่อด้วยการฟัง ตามกันมา อย่าปลงใจเชื่อด้วยการถือสืบ ๆ กันมา อย่าปลงใจเชื่อด้วยการเล่าลือ อย่าปลงใจเชื่อด้วยการอ้างตำราหรือคัมภีร์ อย่าปลงใจเชื่อเพราะตรรกะ (การคิดเอาเอง) อย่าปลงใจเชื่อเพราะการอนุমান อย่าปลงใจเชื่อด้วยการคิดตรองตามแนวเหตุผล อย่าปลงใจเชื่อเพราะเข้าได้กับทฤษฎีที่พินิจไว้แล้ว อย่าปลงใจเชื่อเพราะมองเห็นรูปลักษณะน่าจะเป็นไปได้ อย่าปลงใจเชื่อเพราะนับถือว่าท่านสมณะนี้เป็นครูของเรา (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 20 ข้อ 66: 257) จะเห็นได้ว่าพระพุทธเจ้าทรงเริ่มการสอน โดยไม่ใช้การยัดเยียดให้เชื่อ ยัดเยียดให้นับถือ แต่เป็นทรงสอนให้เห็นข้อเท็จจริงและรู้ประจักษ์พิจารณาด้วยปัญญาของตนเอง ไม่มีการชักจูงแต่อย่างใด เพียงแต่แนะแนวทางให้นำไปสู่ในการประพุดติในทางที่ถูกต้อง

ตำนานพญานาค มีปรากฏมาก่อนในสมัยพุทธกาลสืบค้นได้ว่ามีต้นกำเนิดมาจากอินเดียได้ด้วยเหตุจากภูมิประเทศทางอินเดียได้เป็นป่าเขาจึงทำให้มีงูอยู่ชุกชุม และด้วยเหตุที่งูนั้นลักษณะทางกายภาพ คือ มีพิษร้ายแรง งูจึงเป็นสัตว์ที่มนุษย์ให้การนับถือว่ามีอำนาจวาสนา ในสมัยพระสมณโคตมบรมพุทธะก็มีเรื่องราวของพญานาคเข้ามาเกี่ยวข้องหลายครั้ง เช่น ในอดีตกาลทศชาติชาดกปางภูริทัตต์ องค์พระโพธิ์สัตว์ยังได้เคยถือกำเนิดเป็นนาค ชื่อว่า “ทตตกุมาร” บิดาชื่อ “ธตรฐ” เป็นพญานาค มารดาชื่อ “สมุททชา” เป็นมนุษย์ คือเป็นธิดาท้าวพรหมทัต กรุงพาราณสี ทตตกุมารได้ขึ้นมาบำเพ็ญเพียรรักษาศีลบนฝั่งแม่น้ำยมุนา แล้วถูกอาลัมพายน्हมอญจับตัวไป ชาวอินเดียได้จึงนับถืองูเป็นสัตว์เทวะชนิดหนึ่งในเทพนิยายและตำนานพื้นบ้าน บ้างก็ว่าเป็นสัตว์ในป่าหิมพานต์ มีความเชื่อเรื่องพญานาคแพร่หลายในภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วทวีปเอเชีย โดยเรียกชื่อต่าง ๆ กัน (พีรพล พิสนุพงศ์, 2520)

พญานาค บนพื้นฐานของความเชื่อเรื่องพญานาคนั้นในคัมภีร์พระไตรปิฎก กล่าวถึง พญานาค อยู่หลายวาระ สำหรับผู้ที่เข้าอุปสมบทเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาอันตราสิกขธรรม คือข้อขัดข้องที่จะทำให้ผู้นั้นบวชเป็นพระภิกษุไม่ได้ เรื่องนี้ปรากฏชัดเจนในพระไตรปิฎก นาคตนหนึ่งฟังธรรมของพระพุทธองค์จนบังเกิดความเลื่อมใส คิดออกบวชเพื่อติดตามพระพุทธองค์ ซึ่งเวลานั้นเป็นห้วงครึ่งพุทธกาลที่พระพุทธองค์เผยแผ่ศาสนา พุทธองค์ได้ทรงอนุญาตให้คณะสงฆ์เป็นคณะอุปสมบทผู้มีจิตศรัทธาในพระพุทธศาสนาได้ พญานาคตนนั้นสบโอกาสจึงขอบวชกับคณะสงฆ์และได้เป็นภิกษุสมใจปรารถนา หลังจากบวชแล้วพญานาคตนนั้นได้พำนักอยู่ในวัดที่พุทธองค์ประทับอยู่ เพื่อที่จะได้ใกล้ชิดกับพุทธองค์ แต่ด้วยความเป็นพญานาคจึงมีความแตกต่างไปจากมนุษย์คือในขณะที่หลับไร้สติอยู่ในกุฏิของตนนั้นร่างเดิมของพญานาคก็จะปรากฏขึ้น บังเอิญมีพระภิกษุรูปหนึ่งมาเห็นเข้า จึงได้นำเรื่องไปกราบทูลพระพุทธองค์และได้เรียกพญานาคตนนั้นเข้าเฝ้า จึงได้ให้พญานาคตนนั้นพ้นจากความเป็นภิกษุ แล้วทรงประทานโอวาทธรรมเพื่อเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติแก่นาค เมื่อพญานาคผิดหวังจากการบวชจึงทูลขอถ้อยคำว่า “นาค” ให้แก่ผู้บวชเพื่อเป็นอนุสรณ์ พระพุทธองค์ทรงเมตตาตามคำทูลขอนั้น จึงเป็นเหตุให้เกิดคำว่า “บวชนาค” และเกิดอันตราสิกขธรรมเป็นต้นมา มีชาดกหลายเรื่องที่นาคมีบทบาทต่อการสั่งสอนธรรมของพระพุทธเจ้า เช่น จัมเปยยชาดก สังขปาลชาดก ภูริทัตตชาดกวิฐฐบัณฑิต (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 27 ข้อ 269-270: 257)

เรื่องพญานาคในประเทศไทยที่ค้นพบหลักฐานทางประวัติศาสตร์เป็นช่วงที่พุทธศาสนาแผ่เข้าสู่สุวรรณภูมิ ในคัมภีร์มหาเวศม์บันทึกพระเจ้าอโศกมหาราชส่งธรรมทูต คือพระโสณะเถระและพระอุตระเถระมายังสุวรรณภูมิ โดยทั้งประเทศพม่าและไทยต่างเชื่อว่าประเทศของตนอยู่ในพื้นที่ชาวพุทธเชื่อว่าเทวดาแห่งน้ำ คือ วรุณและสาคร ที่ต่างก็เป็นจอมแห่งนาคราช นอกจากที่เกี่ยวข้องกับน้ำบนโลกแล้ว นาคยังเกี่ยวข้องกับน้ำในสวรรค์อีกด้วย คนโบราณเชื่อว่า สายรุ้ง กับ นาค เป็นอันเดียวกันที่เชื่อมระหว่างโลกมนุษย์กับโลกสวรรค์ นาคเป็นทอส่งความเชื่อเรื่องของสายรุ้งที่จะดูต่น้ำจากพื้นโลกขึ้นไปข้างบน เมื่อถึงจุดที่สูงที่สุดก็จะปล่อยน้ำลงมา จึงมักจะปรากฏเป็นฝนสายรุ้งบนท้องฟ้าหลังฝนหยุดตก เชื่อว่าเป็นลำตัวของพญานาคนั่นเอง จึงถือได้ว่าพญานาคมีความสำคัญแต่เนื่องจากนาคเป็นสัตว์ในจินตนาการที่ช่างได้สร้างขึ้น โดยอาศัยลักษณะพื้นฐานตามธรรมชาติมาจากงูเมื่อพูดถึงนาคมักจะนึกถึงลักษณะทางกายภาพของงู ที่มีวิวัฒนาการมาจากการเคระพและบูซางในลักษณะเป็นเทพเจ้าตั้งแต่อดีต อุปนิสัยของพญานาคในคัมภีร์สันสกฤตส่วนใหญ่ จะมีนิสัยดุร้าย ชาติความเมตตา ชอบแสดงอิทธิฤทธิ์ทำลายชีวิตมนุษย์และสิ่งต่างๆ ให้พินาศอยู่เสมอ แต่นาคในคัมภีร์บาลีส่วนใหญ่ เป็นนาคที่มีอุปนิสัยดีมีเมตตาไม่ธรรมะ ทั้งนี้เพราะนาคในคัมภีร์บาลีมีบทบาทส่งเสริมบารมีของพระผู้มีพระภาคและโน้มน้าวให้คนเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาแต่สมัยก่อนพุทธกาลถึงปัจจุบัน

พระธาตุพนม ศาสนสถานอันศักดิ์สิทธิ์แห่งอีสาน พระบรมธาตุที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองทางพุทธศาสนาของนครพนมมาแต่ โบราณกาล สร้างขึ้นเมื่อต้นพุทธกาลประมาณ พ.ศ. 8 ในสมัยอาณาจักรศรีโคตรบูรเจริญรุ่งเรือง ประดิษฐานอยู่บนภูเก้าพร้าตั้งตระหง่านอยู่ริมฝั่งโขง เป็นสถานที่ครั้งหนึ่งพุทธองค์เคยเสด็จมาโปรดสัตว์น่ายิ่งใหญ่ ตามตำนานอุรังคธาตุกล่าวถึงพระมหากัสสปะและพระอรหันต์ 500 องค์ ได้นำพระอุรังคธาตุ (กระดูกส่วนหน้าอก) ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาจากชมพูทวีปและท้าวพญาผู้ครองนครทั้ง 5 เป็นประธาน ในการสร้างที่ประดิษฐานพระอุรังคธาตุ อันเป็นที่ตั้งของพระธาตุพนมในปัจจุบัน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเรื่องพญานาคที่ปรากฏในพระพุทธรูปศาสนาเถรวาทและศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องพิธีกรรมเรื่องพญานาคที่มีความสัมพันธ์กับองค์พระธาตุพนม เพื่อจะได้นำองค์ความรู้เหล่านั้นมาอธิบายให้เกิดความเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับเรื่องของพญานาคในสังคมไทยสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพญานาคในคัมภีร์พระพุทธรูปศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาเรื่องประวัติพญานาคประวัติ พันธนาการ และความสัมพันธ์กับองค์พระธาตุพนม
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อและพิธีกรรมเรื่องพญานาคในพระพุทธรูปศาสนาเถรวาทที่มีความสัมพันธ์กับองค์พระธาตุพนม

การทบทวนวรรณกรรม

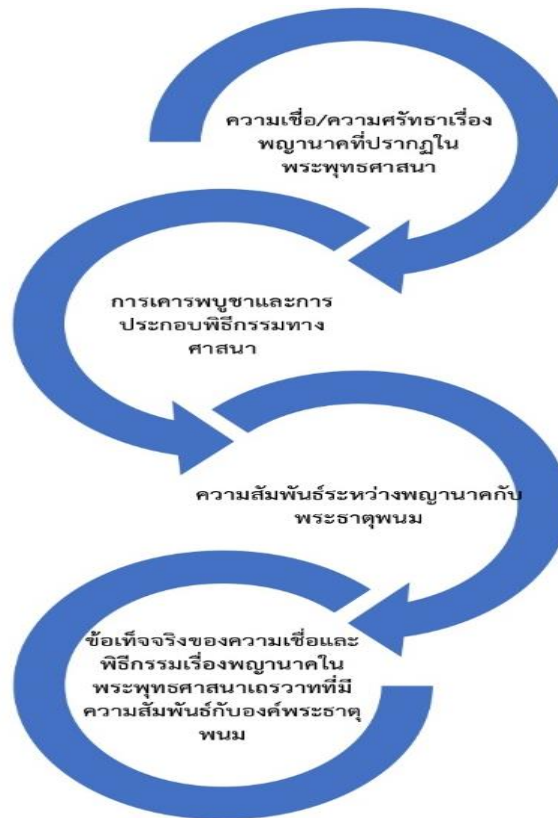
พระมหาอรุณ อรุณธโม (2555) ได้ทำวิจัยเรื่องอิทธิพลของอรรถกถาธรรมบทต่อพิธีกรรมและประเพณีของชาวอีสาน พบว่า ความกตัญญูมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติพิธีกรรมและประเพณี เช่น ประเพณีบุญเข้ากรรมหรือปรีวาสกรรมคือประเพณีทำบุญกับพระสงฆ์ผู้อยู่ปรีวาสเรียกตามภาษาอีสานว่า “เข้ากรรม” เกิดจากอาบัติสังฆาติเสส 13 แปลว่า ความละเมิดมีสงฆ์ในเบื้องต้นและกรรมที่เหลือเป็นวัตรของพระสงฆ์โดยเฉพาะ ชาวอีสานเชื่อว่าการอยู่กรรมเป็นการทดแทนคุณแม่ผู้ให้กำเนิด เพราะธรรมเนียมของชาวอีสานนั้น แม่ลูกอ่อนที่คลอดลูกใหม่ ๆ จะต้องนอนผิงไฟอาบและดื่มข้าวอุ่น และเว้นการกินของแสลงเรียกว่าอยู่ไฟ หรืออยู่กรรมเพื่อให้มดลูกเข้าอู่มากขึ้นตามความเหมาะสมของแต่ละคนต้องทุกข์ทรมานอย่างหนัก ดังนั้น ลูกชายที่จะบวชแล้วต้องเข้ากรรมเพื่อทดแทนคุณแม่ที่เคยอยู่กรรมก่อน

พระสมพร อนุบาลโย (จิตรกล้ำ) (2554) ได้ศึกษาเรื่องความเชื่อเรื่องพญานาคในชุมชนคำชะโนด จากผลการศึกษาพบว่า ความเชื่อของคนในชุมชนมีความเชื่อว่าพญานาคได้ใช้อิทธิฤทธิ์เนรมิตป่าคำชะโนดขึ้นเป็นที่อยู่อาศัย ใต้ป่าคำชะโนดนั้นเป็นเมืองบาดาลของพญานาค และพวกบังคับเชื่อว่า

พญานาคเนรมิตบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ใช้รักษาโรคต่าง ๆ ได้ผู้ที่เข้าไปชมป่าคำชะโนดจะต้องไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อเป็นการขออนุญาตก่อน จึงจะกลับออกมาได้ด้วยความปลอดภัย

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาในเชิงเอกสาร ภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตการณ์เพื่อให้ได้มาซึ่งความเชื่อและพิธีกรรมเรื่องพญานาคในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่มีความสัมพันธ์กับองค์พระธาตุพนม ผู้วิจัยจึงกำหนดวิธีวิจัยไว้ คือ 1) รวบรวมข้อมูลในเชิงเอกสาร โดยศึกษาจาก คัมภีร์ หนังสือ ตำรา รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเอกสารแสดงความสัมพันธ์ 2) รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก 3) รวบรวมข้อมูลจากสังเกตแบบมีส่วนร่วม การประชุมกลุ่มย่อย แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ขอบเขตด้านสถานที่ ผู้วิจัยได้กำหนดเขตพื้นที่วิจัย คือ อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม

ขอบเขตด้านประชากร ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายโดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 25 รูป/คน ได้แก่ 1) พระสงฆ์ จำนวน 2 รูป 2) หน่วยงานฝ่าย

ปกครอง จำนวน 2 คน 3) ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 7 คน และ 4) ประชาชนที่มีส่วนร่วม จำนวน 14 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 25 รูป/คน

การวิเคราะห์ข้อมูล รวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง และแบบสัมภาษณ์ รวบรวมข้อมูลเชิงลึกแนวทางการสนทนากลุ่มมาประมวลผลเป็นภาพรวมในแต่ละประเด็น เป็นหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์การศึกษา และนำมาสรุปวิเคราะห์ สังเคราะห์ และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

ผลการวิจัย

1. **ศึกษาพยานาคในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท** ผลการวิจัยพบว่า ในคัมภีร์พระไตรปิฎกนั้น ได้จารึกถึงพยานาคเป็นสัตว์จำพวกเดียวกันกับงูหรือพวก อูรคาผู้เลื้อยไปด้วยอก แต่มีความพิเศษกว่างูทั้งหลาย เพราะเป็นสัตว์ที่มีฤทธิ์และเดชแตกต่างจากงูโดยทั่วไป นาคบางจำพวกสามารถจำแลงกายในรูปของมนุษย์และสัตว์อื่นได้ จึงกล่าวไว้อย่างชัดเจนและไม่ต้องตีความตัวอักษร เพราะเมื่อพูดถึง “งู” ท่านก็ใช้คำว่า “งู” หรือเมื่อพูดถึงนาคในความหมายอื่น เช่น หมายถึงสิ่งที่ยิ่งใหญ่ หรือประเสริฐกว่าก็บรรยายขยายความไว้อื่น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของท่านอนาถปิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ครั้นนั้น ภิกษุรูปหนึ่งเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อะไรหนอ เป็นเหตุเป็นปัจจัยเครื่องให้นาคที่เป็นอณตชะบางพวกในโลกนี้ รักษาอุโบสถและสละกายได้ ? พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ดูกรภิกษุ นาคบางพวกที่เป็นอณตชะในโลกนี้ มีความคิด อย่างนี้ว่า เมื่อก่อน พวกเราเป็นผู้กระทำความผิดทั้งสองด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ พวกเรานั้น กระทำความผิดทั้งสองด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ เมื่อตายไป จึงเข้าถึงความเป็นสหายของพวกนาคที่เป็นอณตชะ ถ้าวันนี้พวกเราพึงประพฤติสุจริตด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจไซ้เมื่อเป็นอย่างนี้ เมื่อตายไป พวกเราจะพึงเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เชิญพวกเรามาประพฤติสุจริตด้วยกายด้วยวาจา ด้วยใจ เสียบัดนี้เถิด ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อนี้แล เป็นเหตุเป็นปัจจัยเครื่องให้นาคที่เป็นอณตชะบางพวกในโลกนี้ รักษาอุโบสถและสละกายได้ สำหรับผู้ที่เข้าอุปสมบทเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาอัคราสิกธรรม คือขัดข้องที่จะทำให้ผู้นั้นบวชเป็นพระภิกษุไม่ได้ เรื่องนี้ปรากฏชัดเจนในพระไตรปิฎก นาคตนหนึ่ง พังกรรมของพระพุทธองค์จนบังเกิดความเลื่อมใส คิดออกบวชเพื่อติดตามพระพุทธองค์ ซึ่งเวลานั้นเป็นช่วงครึ่งพุทธกาลที่พระพุทธองค์เผยแผ่ศาสนา พุทธองค์ได้ทรงอนุญาตให้คณะสงฆ์เป็นคณะอุปสมบทผู้มีจิตศรัทธาในพระพุทธศาสนาได้พยานาคมีปรากฏมาก่อนในสมัยพุทธกาล สืบค้นได้ว่ามีต้นกำเนิดมาจากอินเดียใต้ ด้วยเหตุจากภูมิประเทศทางอินเดียใต้เป็นป่าเขาจึงทำให้มีงูอยู่ชุกชุม และด้วยเหตุที่งูนั้น ลักษณะทางกายภาพ คือ มีพิษร้ายแรง งูจึงเป็นสัตว์ที่มนุษย์ให้การนับถือว่ามีอำนาจวาสนา ในสมัยพระสมณโคตมบรมพุทธรักก็มีเรื่องราวของพยานาคเข้ามาเกี่ยวข้องหลายครั้ง มีความเชื่อเรื่อง

พญานาคแพร่หลายในภูมิภาคต่างๆ ทั่วทวีปเอเชีย โดยเรียกชื่อต่างๆ กัน พญานาคนั้น สามารถปรากฏร่างในลักษณะสภาพของความเป็น สัตว์ทิพย์กึ่งเทพและสัตว์เสวยทิพย์สมบัติบนสวรรค์วิมารดุจดัง เทวดาถ้าปรากฏในลักษณะทิพย์กึ่งเทพ ก็จะมีลักษณะเป็นมนุษย์นาคมีเครื่องประดับคล้ายเครื่องทรงของพระมหากษัตริย์ ถ้าปรากฏในลักษณะที่เป็นสัตว์ก็เป็นผู้ที่แผ่พังพานมีขนาดยาวใหญ่กว่างูธรรมดาอาศัยอยู่ใต้ทะเลลึก และตามแม่น้ำ เช่น กาฬนาคราช ที่อาศัยอยู่ใต้แม่น้ำเนรัญชรา บนเศียรพญานาคมีเครื่องหมายสวัสดิกะและมีจำนวนเศียรแตกต่างกันไป ตั้งแต่ 1 เศียร 3 เศียร 5 เศียร 7 เศียร และ 9 เศียรมี ลิ้นสองแฉก และมีกายสีต่างกันตามตระกูล

2. ศึกษาเรื่องประวัติพญานาค พันธนาการ และความสัมพันธ์กับองค์พระธาตุพนม

ผลการวิจัยพบว่า เพื่อบรรจุ “พระอุรังคธาตุ” หรือ “กระดูกหน้าอก” ของพระพุทธเจ้า ซึ่ง “พระมหากัสสปะ” ได้อัญเชิญมาจากประเทศอินเดีย โดยในชั้นแรกพระธาตุพนมถูกสร้างขึ้นนั้นมีลักษณะเป็นรูปเตาสีเหลี่ยม ข้างในเป็นโพรง มีประตูเปิดปิด ต่อมาจึงได้ทำการก่อสร้างเพิ่มเติม จนมีลักษณะเป็นเจดีย์ทรงบัวเหลี่ยม และได้รับการบูรณะซ่อมแซมเรื่อยมาตามกาลเวลา จนกระทั่งเมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2518 เกิดฝนตกติดต่อกันหลายวัน และมีพายุกรรโชกอย่างแรง จนทำให้พระธาตุพังทลายลงมาทั้งองค์ จึงต้องมีการบูรณะขึ้นมาใหม่ เสร็จสิ้นในปี 2522 และอยู่มาจนปัจจุบัน ชาวอำเภอธาตุพนม มีความเชื่อเรื่องพญานาคเป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิต เชื่อว่าพญานาคนั้นรักษาบ้าน รักษาเมืองดูแลลูกหลานให้อยู่ดีมีสุขช่วยเหลือให้คนในหมู่บ้านอยู่กันอย่างร่มเย็นมีความรักความสามัคคี หากบุคคลผู้มีความศรัทธาไปกราบไหว้สักการะ บนบาน ถ้าบุคคลตั้งอยู่ในผลอันดี พญานาคก็จะดลบันดาลพรที่ขอนั้นให้ประสบผลสำเร็จโดยเร็วพลัน ถ้าสำเร็จกิจตามที่ขอไม่มาบอกกล่าวหรือแก้บนตามลัทธิจะที่ตั้งไว้นั้น องค์พญานาค (สัตตนาคา ทั้ง 7) ก็จะดลให้เกิดจะเกิดความไม่ดีต่อบุคคล ทำให้ชีวิตไม่เจริญ หรืออาจส่งผลต่อคนในชุมชนนั้น เช่นฝนไม่ตกถูกต้องตามฤดูกาลเกิดไฟไหม้บ้านหรือเกิดเจ็บป่วยเป็นต้น ดังนั้นก่อนจะทำกิจการงานใดๆ เช่น จะจัดงานกราบไหว้สักการะองค์พระธาตุพนม (งานนมัสการพระธาตุพนม บุญเดือน 3) ฟ้อนบูชาพระธาตุ หรืองานพิธีวันสัตตนาคารำลึกก็จะต้องทำพิธีบอกกล่าวองค์พญานาคทั้ง 7 เพื่อให้งานนั้นสำเร็จลุล่วงด้วยดี

3. ศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อและพิธีกรรมเรื่องพญานาคที่มีความสัมพันธ์กับองค์พระ

ธาตุพนม ผลการวิจัยพบว่า ด้วยความเชื่อที่ว่า “เมื่อพระอุรังคธาตุเป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์และสูงค่ายิ่ง จึงจะต้องมีเทวดาผู้วิเศษมารักษา” และนั่นจึงเป็นหน้าที่ของพญานาค โดยได้รับคำสั่งจาก “พระอินทร์” เพราะพญานาคอยู่ใกล้กับโลกมนุษย์ที่สุด เรื่องราวของพญานาคที่อารักขาพระธาตุพนมที่ “ฮือฮา” มากที่สุด เกิดขึ้นในสมัยท่าน “พ่อแก้ว อุทุมมามาลา” ในสมัยที่ท่านเป็นเจ้าอาวาส โดยเรื่องดังกล่าวเกิดขึ้น กล่าวคือ ในคืนนั้นเกิดฝนตกหนัก “นายไก่อวด แซ่ตั้ง” ออกมารองน้ำฝนที่หน้าบ้าน ทันใดนั้นก็เห็นแสงประหลาดขนาดใหญ่ และมีสีต่าง ๆ มากมายถึง 7 สี มาจากทิศเหนือ พุ่งมาถึงประตูวัดมหาธาตุจึงหายไป และไม่เพียงแต่นายไก่อวดเท่านั้น ภรรยาของเขาก็เห็นแสงดังกล่าวเช่นกัน และเหตุการณ์ดังกล่าวก็ได้แพร่สะพัดออกไปในชุมชนอย่างรวดเร็วหลวงพ่ोज้าอาวาสก็ให้ “สามเณร

ทรัพย์” นั่งทางในคิดว่าเหตุการณ์นั้นคืออะไร และก็ปรากฏในนิมิตว่า ได้พบกับ พญานาคราชทั้ง 7 ซึ่งจำแลงแปลงองค์เป็นชาย นุ่งห่มอาภรณ์สีขาวยืนอยู่บริเวณลานพระธาตุพนม ทันใดนั้นพญานาคราชผู้เป็นหัวหน้าก็ถามสามเณรทรัพย์ว่า “พ่อเณรมีธุระอันใด” สามเณรทรัพย์ไม่ตอบ เพราะเกิดอาการตกใจกลัว และหันหลังตั้งใจจะกลับกุฏิ ทันใดนั้น พญานาคราชผู้เป็นหัวหน้าก็พูดขึ้นอีกว่า “กระผมขอไปด้วย อยากจะไปสนทนากับท่านเจ้าคุณ (เจ้าอาวาส)” พลัน! ร่างของสามเณรทรัพย์ที่ประทับร่างทรงอยู่ก็หมดสติฟุบลง แต่ชั่วเวลาเพียงไม่กี่นาทีร่างของสามเณรก็กลับมาเป็นปกติเช่นเดิม มีเพียงบางสิ่งเท่านั้นที่เปลี่ยนไปคือ อาการยกมือขึ้นกราบแล้วกล่าวคำนมัสการด้วยเสียงอันสูงของชายวัยกลางคน แต่ดังมาจากปากของสามเณรทรัพย์ว่า “นมัสการท่านเจ้าคุณ พวกหม่อนฉันมา 2 คีนแล้ว” หลวงพ่อสงสัยและแปลกใจจึงถามไปว่า “ท่านเป็นใคร และมาจากไหน” สิ้นเสียงคำถามนั้น พลัน! ก็มีเสียงตอบมาจากร่างสามเณรทรัพย์อีกว่า “หม่อนฉันเป็นพญานาคมีชื่อว่า พญาสัทโธนาคราช มาจากสระอนินดาตกับนาคบริวารอีก 6 องค์ คือ พญาศีลวุฒินาโค พญาสิริวุฒินาโค พญาโธตตปะวุฒินาโค พญาพาหุสัจจะวุฒินาโค พญาจาตะวุฒินาโค และพญาปัญญาเตชะวุฒินาโค พวกหม่อนฉันได้รับเทวบัญชาจากพระอินทร์ ให้มาเฝ้าอารักขาพระอุรังคธาตุแทนที่เทวดาชุดก่อนที่ประพฤติก่อไม่เหมาะสม เพราะได้กินอำมรสินบนและเครื่องเช่นสรวงของชาวบ้าน ส่วนพวกหม่อนฉันไม่ต้องการ นอกจากขอ “น้ำ” เพียงอย่างเดียวเท่านั้นและจะอยู่เฝ้าไปจนกว่าจะสิ้นศาสนายุกาลของพระสมณโคตมพุทธเจ้า คือ 5,000 ปี

พระธาตุพนมจึงเป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชน ทั้ง 2 ฝ่ายเป็นที่พึงทางใจ จึงมีการจัดกิจกรรมในวาระต่างๆ ขึ้นถือเป็นการแสดงออกถึงความเคารพศรัทธา ที่ชาวพุทธ ทั้งชาวไทย ชาวลาว รวมถึงชาวต่างชาติ ที่ได้มีโอกาสมาทำบุญถวายสักการบูชาต่อองค์พระธาตุพนม ตามประเพณี โดยเฉพาะจะได้ร่วมใจกันทำบุญถวายเป็นพุทธบูชา ต่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เนื่องจากองค์พระธาตุพนม ถือเป็นศูนย์รวมจิตใจชาวพุทธ ภายในได้บรรจุพระอุรังคธาตุ หรือกระดูกส่วนหน้าอกของพระพุทธเจ้า โดยตลอดทั้งปี จะมีประชาชน นักท่องเที่ยว เดินทางมากราบไหว้ทำบุญไม่ขาดสาย ยิ่งช่วงกาลนมัสการองค์พระธาตุพนม จะมีประชาชนเดินทางมาวันละนับแสนคน ทำให้องค์พระธาตุพนมเป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจของชาวอำเภอธาตุพนมและประชาชนฝั่งลาว โดยเชื่อว่าการได้มีโอกาสสักการะพระธาตุพระพนม เชื่อกันว่าพญานาคทั้ง 7 รักษาลูกหลานและบ้านเมืองให้อยู่ร่มเย็นเป็นสุข

อภิปรายผลการวิจัย

1. ศึกษาพญานาคในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า ในคัมภีร์พระไตรปิฎกนั้น ได้จารึกถึงพญานาคอยู่หลายวาระ สำหรับผู้ที่เข้าอุปสมบทเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาอันตราสิกขธรรมคือชดช้องที่จะทำให้ผู้นั้นบวชเป็นพระภิกษุไม่ได้ เรื่องนี้ปรากฏชัดเจนในพระไตรปิฎก นาคตนหนึ่งฟังธรรมของพระพุทธองค์จนบังเกิดความเลื่อมใส คิดออกบวชเพื่อติดตามพุทธองค์ ซึ่งเวลานั้นเป็นห้วงครั้งพุทธกาลที่พระพุทธองค์เผยแผ่ศาสนา พุทธองค์ได้ทรงอนุญาตให้คณะสงฆ์เป็นคณะอุปสมบทผู้มี

จิตศรัทธาในพระพุทธศาสนาได้ พญานาคตนนั้นสบโอกาสจึงขอavaxกับคณะสงฆ์และได้เป็นภิกษุสมใจปรารถนา หลังจากบวชแล้วพญานาคตนนั้นได้พำนักอยู่ในวัดที่พุทธองค์ประทับอยู่ เพื่อที่จะได้ใกล้ชิดกับพุทธองค์ แต่ด้วยความเป็นพญานาคจึงมีความแตกต่างไปจากมนุษย์คือในขณะที่หลับไร้สติอยู่ในภุมิของตนนั้น ร่างเดิมของพญานาคก็จะปรากฏขึ้น บังเอิญมีพระภิกษุรูปหนึ่งมาเห็นเข้า จึงได้นำเรื่องไปกราบทูลพระพุทธองค์และได้เรียกพญานาคตนนั้นเข้าเฝ้า จึงได้ให้พญานาคตนนั้นพ้นจากความเป็นภิกษุ แล้วทรงประทานโอวาทธรรมเพื่อเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติแก่อนาค เมื่อพญานาคผิตหวังจากการบวช จึงทูลขอล้อยคำว่า “นาค” ให้แก่ผู้บวชเพื่อเป็นอนุสรณ์ พระพุทธองค์ทรงเมตตาตามคำทูลขอนั้น จึงเป็นเหตุให้เกิดคำว่า “บวชนาค” และเกิดอันตรายภิกษุธรรมเป็นต้นมา ซึ่งสอดคล้องกับ (พระสมพร อนุบาลโย (จิตรกล่ำ) (2550) ได้ศึกษาเรื่องความเชื่อเรื่องพญานาคในชุมชนคำชะโนด จากผลการศึกษาพบว่าความเชื่อของคนในชุมชนมีความเชื่อว่าพญานาคได้ใช้สิทธิฤทธิ์เนรมิตป่าคำชะโนดขึ้นเป็นที่อยู่อาศัยใต้ป่าคำชะโนดนั้นเป็นเมืองบาดาลของพญานาค และพวกบังคบเชื่อว่าพญานาคเนรมิตบ่อน ศักดิ์สิทธิ์รักษาโรคต่างๆ ได้ผู้ที่เข้าป่าคำชะโนดจะต้องไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อเป็นการขออนุญาตก่อน จึงจะกลับออกมาได้อย่างปลอดภัย

2. ศึกษาเรื่องประวัติพญานาค พันธนาการ และความสัมพันธ์กับองค์พระธาตุพนม

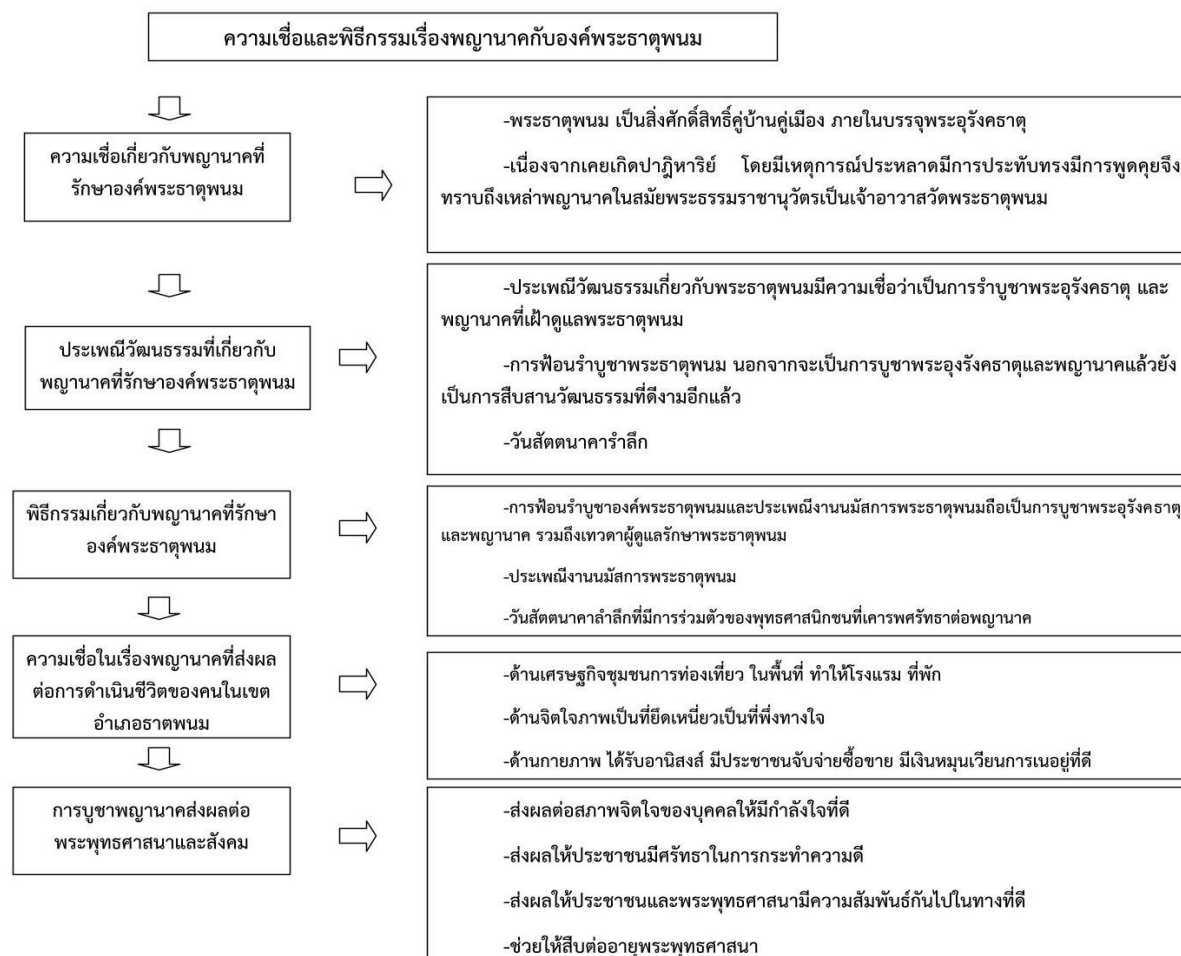
พบว่า พระธาตุพนม บรรจุ “พระอุรังคธาตุ” หรือ “กระดูกหน้าอก” ของพระพุทธเจ้า ซึ่ง “พระมหากัสสปะ” ได้อัญเชิญมาจากประเทศอินเดีย โดยในชั้นแรกพระธาตุพนมถูกสร้างขึ้นนั้นมีลักษณะเป็นรูปเตาสี่เหลี่ยม มีความกว้างด้านข้างในเป็นโพรง มีประตูเปิดปิด ต่อมาจึงได้ทำการก่อสร้างเพิ่มเติม เพื่อให้คงอยู่ในพระพุทธศาสนาและเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชน โดยมีพญานาคทั้ง 7 เฝ้าพิทักษ์รักษาสิ่งชั่วร้ายทั้งหลายที่จะบังเกิดขึ้น ความเชื่อของคนในอดีตจนถึงปัจจุบันนั้น วัดพระธาตุพนมวรวิหาร อ.ธาตุพนม จ.นครพนม ที่ตั้งองค์พระธาตุพนม เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมือง ภายในบรรจุพระอุรังคธาตุ หรือกระดูกส่วนหน้าอกของพระพุทธเจ้า ในแต่ละปีนั้น วัดพระธาตุพนมวรวิหาร จะมีการจัดงานประกอบพิธีสวดมนต์เจริญภาวนา ทำวัตรเย็น ซึ่งสอดคล้องกับ พระมหาประสพฤกษ์ จารูวาที (รัตนยงค์) (2550) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องการบูชาในพระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า การบูชาเป็นหลักธรรมสำคัญประการหนึ่งที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า เป็นมงคลอันสูงสุด พื้นฐานของการบูชาเกิดจากมนุษย์เห็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เชื่อว่าเป็นอำนาจของสิ่งที่มองไม่เห็น จึงเกิดกลัวภัยหวังความปลอดภัยในชีวิตจึงทำการอ่อนนุชบูชา แต่คำว่าศรัทธาคือความเชื่อ ความเลื่อมใส เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการบูชา แต่ความเชื่อและความเลื่อมใส นั้น ต้องอาศัยปัญญาเป็นเครื่องกำกับ

3. ศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อและพิธีกรรมเรื่องพญานาคที่มีความสัมพันธ์กับองค์พระธาตุพนม

พบว่า วัดพระธาตุพนมเป็นวัดวรวิหาร พระอารามหลวง ถือเป็นสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ถึงคราวพระราชพิธีราชาภิเษกทุกรัชกาลมา จะต้องนำน้ำจากสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ไปร่วมพิธีด้วยเพื่อประกอบพิธีมุรธาภิเษก และเมื่อถึงเทศกาลสงกรานต์ซึ่งถือ ว่าเป็นวันขึ้นปีใหม่ตามประเพณีเดิม จะ

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานต้นไม้ ทอง เงิน น้ำอบและผ้าคลุมส่งไปนมัสการพระธาตุพนมทุกปี และเมื่อถึงเทศกาลเข้าพรรษา ก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเทียนพรรษาเป็นพุทธบูชาทุกปีมา งานนมัสการพระธาตุพนมประจำปี ถือเอาวันขึ้น 10 ค่ำ เดือน 3 ของ ทุกปีเป็นวันแรกของงานไปสิ้นสุดเอาวันแรม 1 ค่ำ เดือน 3 ช่วงเวลานี้พุทธศาสนิกชนทั้งชาวไทยและชาวลาวต่างพร้อมใจกันแต่งชุดขาวเพื่อเข้ากราบนมัสการองค์พระธาตุพนมพร้อมทั้งถือศีลเป็นเวลา 5 วัน และเมื่อถึงวันขึ้น 15 ค่ำ (ตรงกับวันมาฆบูชา) ก็จะพร้อมใจกันเวียนเทียนรอบองค์พระธาตุ วันรุ่งขึ้นคือวันแรม 1 ค่ำ ชาวพื้นเมืองกลุ่มต่างๆ ในนครพนมจะมาทำพิธีรับวงสรวงองค์พระธาตุอย่างสวยงาม ซึ่งสอดคล้องกับ พระมหาประสพฤกษ์ จารูวาทิ (รัตนยงค์) (2550) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องการบูชาในพระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า การบูชาเป็นหลักธรรมสำคัญประการหนึ่งที่พุทธเจ้าตรัสว่า เป็นมงคลอันสูงสุด พื้นฐานของการบูชาเกิดจากมนุษย์เห็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เชื่อว่าเป็นอำนาจของสิ่งที่มองไม่เห็น จึงเกิดกลัวภัยหวังความปลอดภัยในชีวิตจึงทำการอ่อนน้อมบูชา แต่คำว่าศรัทธาคือความเชื่อ ความเลื่อมใส เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ทำการบูชา แต่ความเชื่อและความเลื่อมใสนั้น ต้องอาศัยปัญญาเป็นเครื่องกำกับ

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

สรุป

ความเชื่อเรื่องพญานาคอาจมีอยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาแต่เดิมแล้วเช่นกัน ทั้งนี้ เรื่องราวของพญานาคในพระไตรปิฎกสะท้อน ความเชื่อเรื่องพญานาคเป็นส่วนหนึ่งของโลกทัศน์กระแสหลัก ซึ่งมีอิทธิพลในช่วงที่คัมภีร์ทางพุทธศาสนากำลังพัฒนาขึ้นจากเรื่องราวที่ปรากฏในพระไตรปิฎกสะท้อนถึงการผสมผสานกันระหว่างพุทธศาสนากับความเชื่อเรื่องพญานาคอย่างปรากฏในตำนานมูจลินท์ พญานาคนิทานชาดกเกี่ยวกับภริยัตถพญานาคนั้น ซึ่งกล่าวว่าเป็นอดีตชาติหนึ่งของพระพุทธเจ้า การสร้างพระธาตุพนมนี้ คือ เพื่อบรรจุพระอัฐธาตุหรือกระดูกหน้าอกของพระพุทธเจ้า พระธาตุพนมจึงเป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชน ทั้ง 2 ฝ่ายเป็นที่พึ่งทางใจ จึงมีการจัดกิจกรรมในวาระต่าง ๆ ขึ้นถือเป็นการแสดงออกถึงความเคารพศรัทธา ที่ชาวพุทธ ทั้งชาวไทย ชาวลาว รวมถึงชาวต่างชาติ ที่จะได้มีโอกาสมาทำบุญถวายสักการบูชาต่อองค์พระธาตุพนม ตามประเพณี ในนครพนม เพื่อความเป็นสิริมงคล ถือเป็นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่สืบทอดมาแต่โบราณ และส่งผลดีต่อภาคเศรษฐกิจการค้า การท่องเที่ยวในพื้นที่ ทำให้โรงแรม ที่พัก ถูกจองเต็มทุกวัน รวมถึงร้านค้าร้านอาหาร มีลูกค้ามาใช้บริการจำนวนมาก บรรดาแม่ค้าพ่อค้า ผู้ประกอบการร้านค้าต่าง ๆ ในพื้นที่ รวมถึงร้านจำหน่ายของฝากริมถนน ตามเส้นทางต่าง ๆ ที่เชื่อมมายังวัดพระธาตุพนม ได้รับอานิสงส์ มีประชาชน นักท่องเที่ยว แวะซื้อของฝากกันคึกคัก ทำให้ทุกปีในช่วงงานนมัสการองค์พระธาตุพนม พบว่ามีเงินหมุนเวียนสะพัดปีละกว่าร้อยล้านบาท

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรมีการวิเคราะห์และรวบรวมข้อมูล ประวัติความเป็นมา ความสำคัญ ของความเชื่อพิธีกรรม ขั้นตอน ลำดับพิธีการ การจัดงานพิธีต่างๆ โดยมีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรเป็นหลักฐาน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาก่อนุชนคนรุ่นหลังผู้ที่สนใจจะศึกษา

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาเปรียบเทียบพญานาคที่รักษาองค์พระธาตุพนมในพระพุทธรูปศาสนาเถรวาทและมหายานว่ามีแตกต่างหรือเหมือนกันอย่างไร

2) ควรศึกษาคุณค่าความเชื่อพิธีกรรมบูชาพญานาคที่รักษาองค์พระธาตุพนม จังหวัดนครพนมกับการบูชาพญานาคทั่วไปว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

พระมหาประสพฤกษ์ จารุวาที (รัตนยงค์). (2550). *การศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องการบูชาในพระพุทธศาสนา*(วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาอรุณ อรุณธมฺโม. (2555). *อิทธิพลของอรรถกถาธรรมบทต่อพิธีกรรมและประเพณีของชาวอีสาน*(วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระสมพร อนาลโย (จิตรกล้ำ). (2554). *ความเชื่อเรื่องพญานาคในชุมชนคำชะโนด*(วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พีรพล พิสนพงศ์. (2520). *ความเชื่อเรื่องพญานาคมีมาก่อนพุทธกาล*. กรุงเทพฯ: แสงศิลป์การพิมพ์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.